

може утримувати від перетікання оптимістичних настроїв у «рожевий» погляд на реальність.

Інтелектуалізація вважається більш складною формою такого захисного механізму, як ізоляція. Однак, якщо при ізоляції людина зазвичай вважає, що не відчуває ізольованих почуттів, то при інтелектуалізації вона визнає за собою деякі емоції (хоча часто недооцінює їх силу і значення). Використовуючи цей захист, людина переводить свої емоції на абстрактний, інтелектуальний рівень, розмірковуючи про них як про якісь теоретичні поняття, які мають до нього деяке відношення. Повноцінне переживання при цьому відсутнє.

Висновки. Таким чином, дослідження механізмів психологічного захисту в умовах соціально-економічної кризи мають стратегічний потенціал як для вітчизняної психологічної науки, так і для управління суспільними процесами.

Список використаної літератури

1. Оцінка громадянами ситуації в Україні, стану проведення реформ та ставлення до поправок до Конституції України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/news.php?news_id=668.

ВПЛИВ БОЙОВОГО СТРЕСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

УДК 355.133.4

Ксенія Василівна Степанець,

*студентка I-го курсу спеціальності «Психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Бойові дії на сході країни є екстремальними умовами діяльності військовослужбовця. Загроза здоров'ю і життю, постійна зміна бойової обстановки, тривалі навантаження, втрата бойових товаришів, участь у жорстокому насильстві по відношенню до ворога, протиборство мотивів - все це супроводжується величезним напруженням фізичних і психологічних сил особистості. Українська армія змужніла і набула суттєвих змін за останній час. Перед громадою психологів та громадських діячів постали питання дієвого супроводу військових на лінії фронту, психофізіологічного відновлення бійців після бою, її психологічної реабілітації у період демобілізації.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд проблеми психофізіологічних наслідків бойового стресу започаткований у дослідженнях Є. Курченко [1], І. Г. Малкіної-Пих [2], Г. Є. Шумкової та ін. Тривожні сновидіння про бойові епізоди, підвищена дратівливість,

ослаблення волі, відчуття розбитості, можуть спостерігатися у військових через багато місяців після виходу з бойових дій.

Мета наукової публікації полягає в уточненні наслідків впливу бойового стресу на емоційну сферу особистості військовослужбовця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бойовий стрес - це процес мобілізації всіх наявних можливостей організму індивіда: імунної, захисної, нервової, психічної систем для подолання екстремальної ситуації [1].

Конкретні прояви бойового стресу позначаються як реакції бойового стресу. Ці реакції проявляються короткочасними станами емоційної напруги (збудження), спалахами гніву, злоби і образи, сліпої лютті, агресії або, навпаки, втечі зі ситуації (самовільним залишенням військової частини), демонстративними, показними суїцидальними прагненнями і діями. До найбільш характерних ознак бойового стресу відносяться наступні переживання: ненормативна пильність, вибухова реакція, притупленість емоцій, агресивність, порушення пам'яті і концентрації уваги, депресія, загальна тривожність, а також схильність до зловживання наркотичними і лікарськими речовинами. Наслідки бойового стресу можуть виражатися у загостренні тих рис характеру військовослужбовців, які ускладнюють взаємодію з іншими людьми [2].

Відстрочені прояви (на різний час) бойового стресу поділяють на розлади психіки, бойовий шок, бойову втому, посттравматичний синдром. Посттравматичний синдром включає групу психічних розладів, що виникають у результаті неусвідомлених намагань суб'єкта «витіснити» із свідомості найбільш несприятливі епізоди, що розвиваються після активних бойових дій.

У дослідженнях німецького вченого Е. Дінтера встановлено, що перебування особового складу безпосередньо на лінії фронту 30-40 діб непродуктивне. Це пов'язано з тим, що після досягнення максимуму морально-психічних можливостей, який настає через 20-25 діб, у військовослужбовців настає їх швидкий спад, обумовлений виснаженням духовних і фізичних сил. Наші ж військовослужбовці перебувають на передовій рік і більше. Це суттєво пливає на їх психологічний та фізичний стан. Більшість військових, повернувшись додому, успішно адаптуються до життя, проте майже 20 % мають ознаки ПТСР. Це може тривати від декількох місяців, але для більшості життя стабілізується одразу ж після демобілізації.

Чим більш інтенсивний і тривалий бойовий стрес пережив воїн, тим вища ймовірність виникнення у нього негативних наслідків, які можуть проявитися як через кілька місяців після виходу з бойової ситуації, так і через кілька десятиліть мирного життя.

Висновки. Необхідність розв'язання проблем реабілітації учасників бойових дій нині є одним з найбільш значущих питань. У

військових, які перебували в зоні АТО, змінилося ставлення до життя та установки щодо сприймання оточуючого світу. Багато військових виснажені бойовим стресом, переживають розчарування через невинуваті очікування, мають хворобливі прояви посттравматичного стресового розладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу індивідуально-особистісних чинників на наслідки бойового стресу у військових.

Список використаної літератури

1. Курченко Є. Памятка військовослужбовцю під час підготовки до бою та в бою. Подолання бойового стресу та його психологічних наслідків / Р. Мороз, Т. Цуканова. – Миколаїв, 2015 – 70 с.

2. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. - 408 с. – (Справочник практического психолога).

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ

УДК 159.9:378.1

Наталія Анатоліївна Сургунд,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри
практичної психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет*

Актуальність дослідження. Сучасний європейський рух України в умовах кардинальних соціально-економічних трансформацій суспільства визначає необхідність сутнісної перебудови існуючого пострадянського ринку праці, його розвитку на умовах ринкової динамічності вектору професійного руху сучасного працівника. Це визначає *актуальність* проблеми професійної мобільності особистості як усвідомленої готовності фахівця до змін змістовності, характеру або місця праці, кваліфікації, професійного статусу/професійних позицій в умовах невизначеності на ринку праці, його здатності до швидкої адаптації до якісних змін у сфері професійної діяльності, засвоєння нових фахових знань та вмій, самоефективного подолання криз професійного розвитку фахівця тощо.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження науковців (Л. В. Горюнова, Е. Ф. Зеєр, Л. Л. Сушенцева, Р. Хаузер та ін.) свідчать, що особливістю сучасного світу професій є зміна монопрофесіоналізму поліпрофесіоналізмом, потреба мобільного оновлення професійно необхідних знань, продовження освіти у фаховій сфері протягом життя, здатність до мобільної переорієнтації в нові сфери фахової діяльності.